PLATONOVA TEORIJA IDEJA

Galić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:336754

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

PLATONOVA TEORIJA IDEJA

ANA GALIĆ

Split, 2020.

Odsjek za filozofiju

Studij filozofije

Antička filozofija I

PLATONOVA TEORIJA IDEJA

Studentica:

Ana Galić

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Tonći Kokić

Split, rujan, 2020.

SADRŽAJ

UVOD **1**

1. PLATONOVA TEORIJA IDEJA I NJEN ZAČETAK **2**

2. POJAM IDEJE U PLATONOVIM DIJALOZIMA **4**

2.1. Fedon 5

2.2. Fedon – dolazak do ideja 6

3. DRŽAVA **8**

3.1. Ideja dobra 9

3.2. Analogija dobra sa Suncem 10

3.3. Mit o pećini – usporedba sa špiljom 13

4. KRITIKE PLATONOVE TEORIJE **17**

5. ZAKLJUČAK: GLAVNE ZNAČAJKE TEORIJE IDEJA **20**

LITERATURA **22**

SAŽETAK **23**

ABSTRACT **24**

PRILOZI **25**

UVOD

Ovaj rad ima za zadatak prikazati Platonovu teoriju ideja. Platon je prvi od sistemskih filozofskih pisaca, čije je djelo sačuvano (Demokritovo je izgubljeno) koji je na Zapadu započeo promišljanje i pisanje širokog raspona tema koje su i danas aktualne. Moglo bi se reći da je u određenom smislu Platon izmislio filozofiju kao poseban predmet, jer iako su mnogi intelektualni prethodnici i suvremenici raspravljali o mnogim temama, bio je prvi koji ih je okupio pridajući im jedinstvenu i zasebnu terminologiju. On filozofiju shvaća kao disciplinu s prepoznatljivom intelektualnom metodom.[1] Prikaz teorije ideja u ovom radu započinje kroz tumačenje njezine pojave u dijalozima *Fedon* i *Država*, a onda kroz kritike teorije ideja kako se nalazi u relevantnih povjesničara antičke filozofije: Davida Rossa, Giovannia Realea, Richarda Krauta, Johna Alexandera Stewarta i Johna Murraya. Uz prikaz Platonove teorije ideja, u radu se nude primjedbe i protuargumenti njegovoj teoriji ideja te sažetak njezinog standardnog i široko prihvaćenog tumačenja.

[1] Richard Kraut, 1992. *The Cambridge Companion to Plato*, Cambridge, Cambridge University Press, str. 1.

1. PLATONOVA TEORIJA IDEJA I NJEN ZAČETAK

> Stariji tumači smatraju Platonovu filozofiju idealističkim filozofskim sustavom utemeljenom na jasno određenom i odijeljenom dvojnošću (dualizmom) između uma i tvari, Boga i svijeta te duše i tijela. Platonovo biće zbiljsko je samo u području mentalnog (umnog, intelektualnog, duhovnog) dok tvarni svijet tek sjenovito oponaša taj svijet ideja. No, ... suvremena promišljanja Platonove filozofske doktrine ne vide tu dvojnost istovjetno njezinom starom značenju.[2]

Za Platona su ideje vječne i nepromjenjive, a osjetna bića promjenjiva i nesavršena te postoje samo po sudjelovanju u idejama. Ideje bi mogle bile smatrane statičnom egzistencijom, dok bi dinamične egzistencije bile jedino ukoliko imaju funkciju '*sensibilia intelligibiel*', to jest funkciju razumne stvari. Platon je sva svoja izlaganja pisao u obliku dijaloga koji nije samo razgovor između sudionika nego i način dolaženja do istine, tj. dijalog je njegova metoda putovanja do istine kroz *lógos*. Među ranim dijalozima nalaze se četiri djela čija je glavna tema rasprava o definicijama pojmova.[3] U svojim raznim dijalozima, Platon uvijek propitkuje značenje različitih pojmova: u *Harmidu* pita *Što je umjerenost?*, u *Lahetu, Što je hrabrost?* , u *Eutifronu Što je pobožnost?*, a u *Hipiji* Većem se postavlja pitanje *Što je ljepota?*. U samome postavljanju ovih pitanja već je zamjetno promišljanje pojma ideje (sg. *idéa*), jer pitati znači implicirati da postoji nešto na što se odnosi riječ kao što je 'umjerenost' i da je ona različita od bilo koje od mnogo osoba ili djelatnosti koje bi se s pravom mogle nazvati umjerenima.[4] Uzevši to sve u obzir, pitanje je postoje li zajednička, opća imena za nekakve posebnosti, to jest, postoje li termini koji bi svaki zasebno, predstavljali različite entitete. Ross tvrdi da je Platon bio svjestan mogućosti višeznačnosti nekog imena, ali je držao da se ona pojavljuje samo rijetko te nije bio u potpunosti svjestan raznolikih nijansi značenja što ih mogu imati.[5] Platonu su pojmovi *idéa* i *eîdos* bili istoznačnice koje su označavale vidljive oblike stvari, a tek kasnije počinju se koristiti za označavanje unutrašnjih oblika[6] ili esencija stvari. Platon je za isto koristio i druge nazive, očito sličnog značenja: *morphḗ, parádeigma, génos, phýsis* i *ousía*.[7]

---

[2] Tonći Kokić, 2015. *Pregled Antičke filozofije.* Zagreb, Naklada Breza, str. 146.
[3] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 11.
[4] Ibid., str. 11.
[5] Ibid., str. 12.
[6] Tonći Kokić, 2015. *Pregled Antičke filozofije.* Zagreb, Naklada Breza, str. 147.
[7] Ibid., str. 147.

Današnje značenje pojma ideja nije istovjetno onom starom: «Suvremeno razumijevanje pojma ideja je na psihološkoj i mentalnoj razini gdje se prevodi kao pojam, misao ili mentalna reprezentacija, dok bi točan prijevod mogao biti bio forma».[8] Uočavanje unutrašnjih netjelesnih, inteligibilnih oblika – bitka stvari, moguće je samo očima uma ili *psykhḗ* (duše):

> Ideje su tako vječne esencije Dobra, Istine, Ljepote, Pravde, i sličnih stvari, da ih um, napet do svojih najvećih sposobnosti, i pomaknut u čisto razumsko područje, uspijeva odrediti i zahvatiti.[9]

Postoji mogućnost da je Sokratov utjecaj na Platona urodio plodom tako što ga je doveo do uvida u to da postoje općenitosti kao odijeljena klasa entiteta.[10] Sokratovo zapitkivanje o tome što su hrabrost i vrlina, su ponukale Platona da uvede imena za 'kakvoću' i 'obilježje', a to su bile *idéa* i *eîdos*. Ritter u djelu *Neue Untersuchungen* razlikuje 6 različitih značenja pojmova *idéa* i *eîdos*:

1. Izvanjska pojava.
2. Konstitucija ili stanje.
3. 'Obilježje koje određuje pojam'.
4. Pojam sam.
5. Rod ili vrsta.
6. Objektivna zbilja koja leži u osnovi našeg pojma. [11]

Treba istaknuti Platonovu konkluziju da znanje konotacije mora prethoditi znanju denotacije. Platon je bio uvjeren da nitko ne može primjeniti neku riječ ispravno ako ne može zamisliti opći opis njezinog značenja.[12]

[8] Giovanni Reale, 1990. *A History of Ancient Philosophy*. New York, SUNY Press, str. 48.
[9] Ibid., str. 48.
[10] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 12.
[11] Constantin Ritter, 1910. *Neue Untersuchungen über Platon*. Munchen, Beck, str. 322.
[12] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak,, str. 16.

2. POJAM IDEJE U PLATONOVIM DIJALOZIMA

Platonovi dijalozi igraju veoma važnu ulogu za tumačenje njegove teorije o idejama. Kroz njih se približavamo Platonovom načinu razmišljanja i viđenju svijeta. Kako bismo najbolje razumjeli Platona, trebamo krenuti od toga da u svakom dijalogu koristi svje sugovornike kako bi potvrdio (podržao) ili negirao svoje glavne konkluzije – početne pretpostavke.[13] Postoje različite klasifikacije i kronološke radiobe Platonovih spisa – ovdje će se dijalozi razvrstati u četiri skupine prema Zellerovoj razdiobi, a podjela ovisi o kronologiji nastanka: s obzirom na to razlikujemo spise:[14]

1. sokratskog doba
2. prijelaznog doba
3. zrelog doba
4. kasnog doba.[15]

Rani dijalozi su popraćeni Sokratovim utjecajem i zbog toga se još zovu i sokratski dijalozi. Među njima su i djela koja neuspješno traže definicije moralnih svojstava. Najveći kontrast, tj. razlika između Sokrata i Platona leži u različitom obujmu njihovog intelektualnog interesa: «Sokrat ne istražuje izvan etike, dok Platon istražuje sve do u detalje mnogo veći spektar pitanja».[16] Za razumijevanje razvoja teorije ideja važno je proučiti relevantne dijelove spisa zrelog razdoblja zato jer «Ovo su spisi posvećeni teoriji ideja – prvo je tu *Menon* u kojem se govori o mogućnosti poučavanja vrlina i učenju kao prisjećanju, zatim *Fedon* s raspravom o besmrtnosti duše, *Država* koja je dijalog o pravednosti i teoriji ideja i *Fedar* koji je dijalog o naravi Erosa i filozofijskoj retorici».[17] U sljedećem poglavlju se analiziraju dijelovi Platonovog dijaloga *Fedon* koji su relevantni za razumijevanje njegove teorije ideja.

[13]Richard Kraut, 1992. *The Cambridge Companion to Plato*. Cambridge, Cambridge University Press, str. 29.
[14]Zeller, E. 1969. *Outlines of the History of Greek Philosophy*. New York, Meridian Books, str. 139–141.
[15]Cornford (1927), Kraut (2008) i Cooper (1997) skloniji su dijeliti Platonove spise u tri prirodne skupine: rane, srednje i kasne spise.
[16]Richard Kraut, 1992. *The Cambridge Companion to Plato*. Cambridge, Cambridge University Press, str. 6.
[17]Tonći Kokić, 2015. *Pregled Antičke filozofije.* Zagreb, Naklada Breza, str. 144.

2.1. Fedon

Platonov dijalog *Fedon* ubrajamo u najznamenitija ostvarenja ljudskoga duha. Spis je stoljećima bio jedno od najčitanijih umjetničkih djela, a s pravom se može reći da je dao poseban pečat cjelokupnoj zapadnoeuropskoj kulturnoj tradiciji. Uobičajena dualistička podjela svijeta na idealni i realni, konačni i beskonačni, savršeni i nesavršeni, vječni i vremeniti, te dihotomija ljudskoga bića na dušu i tijelo, intelekt i osjećaje, neizostavne su teme tradicionalne metafizike koje svoje polazište nalaze upravo u ovome dijalogu.[18] Pojam ideje u *Fedonu* ima važnu ulogu. Jedna od važnih činjenica koja se iznosi u *Fedonu* je da ideje ne možemo spoznati uporabom bilo kojeg od osjetila, nego samo čistim mišljenjem.[19] Jedan od preokreta kod Platona je to što je *anamnesis* (sg. *anámnēsis*) ovdje povezan sa spoznajom ideja, dok u *Menonu* nije. Pojam anamnesis dolazi iz iz grčkog jezika: *anámnēsis* - što znači 'pri-sjećanje'. Čitajući *Fedona* možemo vidjeti kako Platon dolazi do opće teorije ideja i to putem predstavljanja naravi tipičnih članova njegova svijeta ideja. On upućuje na sve stvari na koje udaramo pečat zbiljnosti po sebi, a primjeri koje spominje jesu idealna ljepota, dobrota, pravednost, pobožnost, jednakost, velikost. U njegovim ranijim dijalozima nalaze se usputna upućivanja na ideju brzine, ideju tkalačkoga čunka, ideju imena, no prve se dvije ideje navode samo kao ilustracije.[20]

Za Platona su veliku važnost imali vrijednosti i matematički entiteti:

> Vrijednosti i matematički entiteti, to je ono što ostaje njegov prevladavajući interes – vrijednosti cijeli život, a matematički entiteti s povećanim naglaskom kako postaje starijim, sve dok na koncu teorija ideja ne postane teorija brojeva.[21]

Trebamo naglasiti, tvrdi Ross, da se radi o «teoriji prema kojoj postoji ideja koja odgovara svakome zajedničkom imenu».[22] Čitajući *Fedon* saznajemo da je svaka ideja nešto, a ostalo sudjeluje u njima i po tom baš od njih prima i ime.[23]

[18] Jure Zovko, 1996. *Fedon,* , Zagreb, Naklada Jurčić, str. 9.
[19] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak,, str. 23.
[20] Ibid., str. 25.
[21] Ibid., str. 25.
[22] Ibid., str. 25.
[23] Koloman, Zovko, 1996. *Fedon*, , Zagreb, Naklada Jurčić, str. 113b.

2.2. Fedon – dolazak do ideja

Da bi se došlo do spoznaje o idejama, Platon tvrdi, potrebna je uporaba osjetila i iznalaženje onoga što nam sugeriraju. Ideja nije samo vrsta gledišta uma, već stvarna prisutnost koja se suočava s razmišljanjem. Um je uvijek aktivan. No, u kontemplaciji se um odmara lutajući.[24] Dolaskom do ideja pomoću zamjetljivih stvari, može se doći samo zato što smo u prethodnoj egzistenciji znali ideje.[25] Tada možemo sebi postaviti pitanje kako smo ih uopće onda znali, pogotovo ukoliko razmišljamo na način da se pitamo kako sugestije zamjetljivih stvari mogu nešto dokazivati ukoliko je u prethodnom koraku nema. Ross interpretira Platonove iskaze tvrdeći da je prethodno znanje bilo izravno i neposredno. Platon misli da smo u prethodnome životu znali upravo na taj izravan i neposredan način. Iz svega navedenog slijedi da nauk o *anámnēsis* jasno implicira odvojeno postojanje ideja, kao postojećih u njihovoj čistoći. Po prvi put možemo vidjeti da Platon jasno izražava odvojeno postojanje ideja.

> U formuliranju teorije ideja Platon se ovdje u svezi s odnosom između ideje i pojedinačnosti koristi nekim važnim terminima. Sa strane ideje taj se odnos naziva prisutnošću, a sa strane pojedinačnosti sudjelovanjem.[26]

Platon dolazi i do velikog logičkog napretka. Naime, u obliku njegove teorije stoji da svaki empirijski sud oblika 'A je B' ili 'A je neko B' kao svoj predikat sadrži jednu općenitost. U *Fedonu* se spominju još i oblici te njihovo shvaćanje. Ono što on govori našem shvaćanju oblika u ovome životu svodi se na dvije stvari – da oblike našemu umu sugerira samo iskustvo pojedinačnosti, no da to sugeriranje pretpostavlja prethodno znanje o oblicima.[27] Navedene dvije tvrdnje nam ukazuju na bitan zaključak, da teorija o anámnēsis uključuje vjerovanje u transcedentne (lat. *transcendens* - koji prelazi) oblike. Zanimljivost u *Fedonu* je što Platon uvodi osim ideja, još jedan, novi tip entiteta – dušu (sg. *psykhḗ*) koja nije ni ideja ni zamjetljiva stvar. Platon nigdje ne tvrdi ni da je zamjetljiva stvar ni sama ideja. Platon smatra da duša, kao samo počelo života, ne može primiti atribut uništivosti. Sokrat i Simija se slažu da postojanje ideja i prethodna egzistencija duše idu zajedno, dok Ritter odbacuje teoriju o *anámnēsis* kao nešto sporedno i manje važno.

[24] J.A.Stewart, 1906. *Plato's Doctrine of Ideas*, *Mind.* 15 (60), str. 522.
[25] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 26.
[26] Ibid., str. 30.
[27] Ibid., str. 34.

Danas možemo samo pretpostaviti dvije stvari, da je Platon propustio uvidjeti da nauk o *anámnēsis* implicira prethodno izravno znanje o netjelesnim idejama ili je tu implikaciju shvatio i svjesno je prihvatio.[28] Nadalje, čitajući dijalog, razrađuju se odnosi između samih ideja. Platonu su od najveće važnosti dvije vrste ideja:

1. Ideje dobra (i različitih vrlina) i lijepog
2. Matematičke ideje – jednakost, neparnost, parnost, dvojstvo itd.

Sokrat smatra da su navedene dvije skupine ideja one 'sigurne' ideje. Kada se uvode druge ideje, tada je to samo radi ilustriranja univerzalnosti nauka, međutim, ne bi bilo ispravno reći da ne vjeruje u druge ideje.[29]

[28] Sir David Ross, *Platonova teorija ideja*, Kruzak, Zagreb, 1998. str. 36.
[29] Ibid., str. 36.

3. DRŽAVA

Država je jedno od temeljnih Platonovih djela, koje predstavlja prikaz Platonovog razmišljanja kao idealističkog utopista. Tema države je ideja pravednosti i je li bolje uvijek biti pravedan ili ne, a država se koristi iz metodoloških razloga kao uvećani pojedinac. Platonova *Država* bi bila remek djelo koje sažima sva prijašnja njegova postignuća. U središtu je ideja dobra te njena definicija.[30] Čitajući početne knjige *Države,* ne nalazimo puno toga povezanog s teorijom ideja. Naznake razvoja teorije ideja možemo pronaći u Platonovom odlomku u kojemu Platon tri vrste predmeta – ono što jest, ono što nije i ono što je između bitka i nebitka – dovodi u vezu s trima stanjima duha – znanjem, neznanjem i mnijenjem. To navodi na primjeru razlike između dvije vrste ljudi.

> Jedna od njih je vrsta filozofa, koji se definiraju kao oni koji priznaju postojanje ideja (…) Drugu vrstu čine ljudi koji su ljubitelji zvuka i vida te koji ne priznaju postojanje ideja. Za stanje duha prve vrste kaže se da je znanje, a za stanje duha druge vrste da je mnijenje pa Platon prelazi na raspravu o tim dvama stanjima duha i njihovim predmetima.[31]

Taj odlomak je započeo s objašnjenjem razlike između dvije vrste filozofa. Razlikovao je filozofe koji su priznavali postojanje ideja i zamjetljivih predmeta i koji ih znaju razlikovati, od filozofa koji su bili ljubitelji osjetila, sluha i vida, te nisu priznavali postojanje ideja. Jedna od važnijih stvari u *Državi* je rasprava o dva stanja duha i o njihovim predmetima. Stanje prve vrste je bilo smatrano znanjem, a druge vrste mnijenjem. Uvodi nas u raspravu općim argumentom u kojemu predmet znanja opisuje kao nešto potpuno zbiljsko, a predmet koji odgovara neznanju kao nešto nezbiljsko te zaključuje da predmet mnijenja mora biti nešto što je «između bitka i nebitka».[32] Prije nego što je šire elaborirao svoju teoriju ideja, Platon je izveo zaključke da generalizacija nije istinita i da nijedna pojedinačnost nije u potpunosti zbiljska te da su zbiljski samo oblici. Teorija ideja je razrađena u tri odlomka:

1) Odlomak o Suncu i ideji dobra
2) Odlomak o podijeljenoj crti
3) Usporedba sa špiljom

U nastavku ću obraditi Platonovu ideju dobra te njenu analogiju sa Suncem.

[30] Giovanni Reale, 1990. *A History of Ancient Philosophy*. New York, SUNY Press, str. 77.
[31] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 37.
[32] Ibid., str. 37.

3.1. Ideja dobra

Platon tvrdi da je ideja dobra najveći predmet istraživanja iz koje sve što je dobro i pravedno za nas prima svoju vrijednost. Ideja dobra je potrebna pravednosti i drugim vrlinama jer se mogu u potpunosti spoznati samo u svjetlu nečega što je više od njih samih. I da čovjek posjeduje najveća imanja i bogatstva, ništa mu ne vrijede ako ono što posjeduje nije dobro. Da bi nam znanje koje imamo koristilo moramo prvo znati razlikovati što je to dobro. Nadmoćnost dobra Platon argumentira činjenicom da iako bi mnogi ljudi odabrali činiti i posjedovati ono što izgleda pravedno i plemenito, čak i ako ono nije takvo, nitko nije zadovoljan ako posjeduje ono što samo izgleda dobrim.[33] Kada bismo se zapitali čemu teži svaka duša, odgovor bi bio za onim što jest dobro. Radi dobra ljudska duša čini sve što čini, iako može samo slutiti što bi to *dobro* uistinu bilo. Da bismo adekvatno znali objasniti primjere nečega što je pravedno ili lijepo, moramo prvo znati u kojemu su pogledu oni dobri. Za Platona, u pogledu težnje, najviše težimo za onim što jest dobro te nije moguće svjesno težiti za nečim što nije dobro. Ljudi teže stvarima koje nisu dobre tek kada misle tj. smatraju da su one dobre. Kako bi što bolje dokazao nadmoć ideje dobra nad drugim idejama on primjenjuje neizravnu metodu. Jedna od ključnih činjenica je poznavati što proizlazi iz ideje dobra. Ideje same postoje i poznate su na osnovi svojeg odnosa prema ideji dobra, što implicira da bez ideje dobra ne bismo ni znali za ostale ideje. Ross tvrdi da se bit svake od vrlina sastoji u nekom odnosu prema dobru – da vrline postoje na osnovi toga odnosa te da se njihova narav može razumjeti u svjetlu tog odnosa.[34] Platon ideji dobra, dobroti ili vrsnoći, pripisuje puno šire značenje od etičkog značenja. Za nju kaže da svim «predmetima znanja daje njihovu istinu, a onome koji ih zna daje njegovu moć spoznavanja».[35] Za njega kvaliteta koja odgovara pridjevu 'dobar', nije ograničena na ljudsku dobrotu; sve u svijetu ima svoju vlastitu karakterističnu vrsnoću.[36] Mnogi su se tumači Platona usudili reći da su u njegovu sustavu Bog i ideja dobra istovjetni, no to stajalište nije održivo. Dokaz tome je da je svaka ideja za Platona uvijek nešto općenito, te stoga i ideja dobra.

[33] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 39.
[34] Ibid., str 41.
[35] Ibid., str. 42.
[36] Ibid., str. 42.

Kada govori o Bogu, tada najčešće misli na biće koje ima narav i koje je vrhovno dobro biće. Također, u metafizičkom dijelu *Države* pojam Boga rabi se veoma malo. Pretpostavka da je ideja dobra istovjetna s Bogom, pobija se činjenicom da zbiljnost sadrži ono što se ne mijenja (ideje) i ono što se mijenja (božanske i ljudske duše). «Dobro nije znanje već krajnji vrijednosni osjećaj koji daje zadovoljstvo ljudskom organizmu (…) kroz vlastito životno iskustvo».[37] Dobro omogućuje da se biće drži u granicama svojega bitka, a čovjeku trajnost pogleda i postojanost. Ono omogućuje, naprosto, postojanje ili, jednostavno, ono osposobljava za bitak i stoga je dobro. Ovo dobro je samo na bitni način ideje i naziva se stoga ideja dobra. «Dakle, mišljenje samo nije Dobro, nego je ono Dobro zbog svoje prijemljivosti za ideje. Ono dolazi najbliže spram Dobra, premda nije samo Dobro».[38] Kako bismo lakše razumjeli ideju dobra i njene glavne karakteristike, potrebno je sažeti ključne činjenice: dobro je ono što jednoj stvari osigurava da bude ono što jest. Dobar može biti i čovjek koji se drži u stalnosti svoga htijenja i znanja. Dobro je, dakle, ono po čemu nešto jest, odnosno na čemu nešto počiva kao na onom što ga omogućuje. Dobro je u daljnjem značenju ono što prije svake spoznaje ili praktičkog ophođenja mora biti već nekako znano. Ono omogućuje čovjeku jedno takvo ophođenje koje dovodi do spoznaje. Dobro je nešto što je najpoznatije, ali što nije zato već i spoznato. Da bi ga čovjek učinio uzorem svojeg djelovanja, mora to naslućeno dovesti do znanja. Ono nije potpuno nepoznato, jer kad bi to bilo, tada ne bi moglo doći u horizont našega znanja. Iz *Države* saznajemo da je najviša nauka ideja o dobrom i da tek kroz nju pravičnost i sve što sa njom stoji u vezi dobivaju vrijednost i postaju korisni. [39] Ideja dobra je nešto drugo i nešto još ljepše, nego što su sama istina i znanje. [40]

3.2. Analogija dobra sa Suncem

Sunce predstavlja dobro u odlomku koji je s mnogih stajališta postao jedan od najpoznatijih ili čak najpoznatiji odlomak, jer predstavlja vrlo zapažen i uočljiv prikaz ideje dobra, koji, također, maštovito otkriva sve ono što je Platon želio reći o dobrom onoliko koliko je bilo moguće to napisati.[41]

[37] J.A.Stewart, 1906. Plato's Doctrine of Ideas, *Mind*. 15 (60), str. 525.
[38] Zvonko Posavec, 1972. Ideja dobra, *Politička misao: časopis za politologiju,* 9 (4), str. 421.
[39] Pavlović, Vihar, 2002. *Država*, Beograd, Beogradski izdavačko-grafički zavod, str. 196e.
[40] Ibid., str. 201e.
[41] Giovanni Reale, 1990. *A History of Ancient Philosophy*, New York, SUNY Press, str. 80.

Posavec je napisao osvrt o tumačenju ideje dobra kao analogiji sa Suncem. Posavec tvrdi kako nas: «usporedba sa Suncem vodi u centar jednog od temeljnog događaja u kojem su svijet i čovjek utemeljeni na mišljenju i znanju. To je početak biti europske povijesti u kojoj mi danas opstojimo i uz koju smo vezani».[42] Kao što smo već potvrdili, najviši predmet sveg znanja i učenja je ideja dobra. Iako je Sokrat odbio govoriti o dobru kakvo je ono samo po sebi, ipak pristaje govoriti o ideji dobra u usporedbi, te ovom prigodom koristi usporedbu sa Suncem. Jedan je od najvažnijih razloga zbog kojeg Sokrat govori o dobru kroz usporedbu je taj što je dobro na neki način nedohvatljivo. Baš zbog toga što ideja dobra sadrži nešto nedohvatljivo, a što nam preko usporedbe postaje očito, usporedba je tada nužna. Sokrat tvrdi da se mnoštvo pojedinačnog pokazuje kroz osjetilno zamjećivanje, a jedinstvenu bit toga možemo spoznati nadosjetilnim mišljenjem. Naime, mnoštvo pojedinačnog pristupačno nam je kroz osjetilo vida, sluha, opipa i mirisa. Između svih ovih osjetila odlikuje se osjetilo vida, jer se u njemu stvari potvrđuju u svojem izgledu. U osjetilu vida stvari su same prisutne, dok se u sluhu samo objavljuje njihova prisutnost, a da ono što se objavljuje samo nije prisutno. Osjetilo vida je najdragocjenije među osjetilima, jer se u njemu prezentiraju same stvari. Upravo zbog ovog svojstva osjetila vida može nam Platon kroz njega nešto reći i o samom Dobru. Oko je organ s pomoću kojeg vidimo. U njemu počiva jedna moć da propusti stvari da se one pojave u svojem izgledu.[43] Prednost osjetila vida pred ostalim osjetilima leži upravo u tome da ono dopušta da se stvari pojave u svojoj prisutnosti. To ni u kojem slučaju ne znači da u oku leži takva moć da bi ono moglo pripustiti da se stvari pojave u njihovu izgledu kad mi to samo zaželimo. Osjetilo vida treba svjetlost da bi moglo pustiti da se stvari pojave u svojoj prisutnosti. Dakle, osjetilo vida doista je jedna moć pripuštanja stvari u njihovu izgledu, ali ono ne omogućuje vid. Stoga je potrebno razlikovati između moći i onog što omogućuje ovu moć, a što će poslije u samoj stvari biti značajno. Da bi se stvari pokazale kao obojene, trebaju svjetlost, jer one tu sposobnost nemaju od sebe samih. moć vida oka i moć pokazivanja stvari kao obojenih pripadaju bitno zajedno. Moć gledanja je samo u odnosu na moć pojavljivanja stvari i obratno, a moć pojavljivanja stvari samo je u odnosu spram moći gledanja. Dolazimo do zaključka da obje moći jesu samo kad su obuhvaćene.

[42] Zvonko Posavec, 1972. Ideja dobra, *Politička misao: časopis za politologiju,* 9 (4), str. 415.
[43] Ibid., str. 417.

Posavec interpretira Platonov iskaz da oko vidi kad mu svjetlost Sunca omogući gledanje. Sunce samo nije vid ili vidljivost stvari, nego Sunce kao izvor svjetlosti otvara unaprijed područje vidljivosti i vida. U tom području koje Sunce se ne pojavljuje ponajprije kao nešto pojedinačno vidljivo među drugima, nego kao ono što dopušta vidljivost stvari i što omogućuje vid. Oko ne može neposredno gledati Sunce ne zbog prevelike punoće svjetlosti koju ono ne može zahvatiti, nego zato što neposredna okrenutost spram Suncu vraća moć vida u njegov izvor, te oko tako zaslijepi. Sunce koje jamči vid i vidljivost, ne može biti nikada viđeno odijeljeno za sebe, nego uvijek samo iz okružja vidljivog.[44] Dakle oku pripada moć vida, a vidljivom pripada vidljivost. Oboje je spojeno preko svjetlosti i kroz njega uopće zbiljsko. svjetlo, međutim, zahvaljuje svoju moć suncu. Na kraju dolazimo do Sunca koje je istinski sposobno da sve omogući, jer ono daje svjetlost. Ross na izuzetno dobar način interpretira Platonovu metaforu. On smatra bitnim činjenicu da «kao što oko najjasnije vidi kada je njegov predmet okupan Suncem, tako um najjasnije shvaća kada svoj predmet promatra u svjetlu ideje dobra».[45] Ideja dobra predmetima znanja daje njihovu istinu, a onome koji ih zna daje njegovu moć spoznavanja. Kao što Sunce nije ni svjetlo ni vid, tako ni dobro nije ni istina ni znanje. Po svemu sudeći, dobro je nešto što je uzvišenije i od njih. Dobro je izvor postojanja ovog svijeta. Baš kao što Sunce vidljivim predmetima daje ne samo moć da budu viđeni nego i njihovo nastajanje, rast i hranu, tako za predmete znanja možemo kazati ne samo da njihova poznatost proizlazi iz dobra, nego iz njega proizlaze i njihovo postojanje i njihov bitak. Može se naglasiti da dok je životvorna moć Sunca posve različita od njegove osvjetljavajuće funkcije, funkcija ideje dobra kao izvora bitka drugih ideja upravo je istovjetna njezinoj funkciji kao izvora našega razumijevanja drugih ideja, jer postojanje drugih ideja možemo objasniti upućivanjem na ideju dobra samo ako je ideja dobra zapravo temelj njihova bitka. Funkcija ideje dobra, kod Platona, se ne pripisuje njoj u odnosu na zamjetljivi svijet, nego u odnosu na svijet ideja; ona prema idejama ima isti odnos koji Sunce ima prema zamjetljivim stvarima. S obzirom na ovu tvrdnju, možemo zaključiti da Platon ne zastupa, barem ne izravno, teleološko shvaćanje prirodnog svijeta: «On tvrdi da ideje same postoje i da su poznate na osnovi svojega odnosa prema ideji dobra».[46]

[44] Zvonko Posavec, 1972. Ideja dobra, *Politička misao: časopis za politologiju,* 9 (4), str. 419.
[45] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 40.
[46] Ibid., str. 41.

Platonova analogija ideje dobra sa Suncem je veoma originalna i maštovita. S obzirom da se radi o 4. stoljeću prije Krista, važan je način razmišljanja jednog čovjeka koji je raspolagao s veoma malom količinom informacija tj. znanstveno utvrđenih činjenica. Njegova je zamisao da nam ideja dobra ne daje samo mogućnost spoznaje tj. znanje o stvarima, već nas ona hrani, nadopunjava, jača i pridodaje nam dostojanstvo. Jednako tako i Sunce, osim što nam daje mogućnost da određene stvari vidimo, omogućava još i rast, razvitak i egzistenciju živih bića.

3.3. Mit o pećini – usporedba sa špiljom

U VII. knjizi *Države*, u dijalogu između Sokrata i Glaukona, Platon kroz usta svog učitelja Sokrata sintetizira mnoga od svojih učenja u priči o pećini. U odlomku gdje Platon priča o špilji, ocrtano je šest faza čovjekova stanja s obzirom na obrazovanje i njegovu suprotnost. Istih šest faza može se odrediti kao faze u kojima priča o:

1. Skupini ljudi zatočenoj u podzemnoj špilji, s glavama učvršćenim tako da mogu gledati samo na stražnji zid špilje. Iza njih uzduž špilje proteže se zid iza kojega prolaze ljudi noseći sve vrste posuda i kipova koji nadvisuju zid. Iza njih je vatra. Zatvorenici mogu vidjeti samo svoje sjene i sjene jedan drugoga te od stvari koje se nose iza zida, a te sjene moraju smatrati jedinim zbiljskim stvarima.
2. Zatvorenicima koji su oslobođeni i prisiljeni okrenuti svoje glave prema vatri i predmetima koji prolaze, no nijedno od toga zbog blještavila ne mogu vidjeti jasno.
3. Zatvorenicima koji su odvučeni na otvoreno, no ne mogu gledati prema Sunčevu svjetlu niti vidjeti ikoji od prirodnih predmeta oko njih. Zbog tog razloga najprije gledaju u sjene i odraze tih predmeta.
4. Zatvorenicima koji gledaju same predmete.
5. Zatvorenicima koji gledaju zvijezde i Mjesec.
6. Zatvorenicima koji gledaju Sunce te dolaze do zaključka da Sunce stvara godišta i godine te upravlja svime u sferi vidljivoga te je na neki način uzrok svih onih stvari što su ih zatvorenici vidjeli.

Platon u dvama odlomcima tumači značenje špilje. Cijelu ovu usporedbu možemo protumačiti i na način da zatvorski stan odgovara području što nam se otkriva osjetilom vida (vidljivi svijet), a svjetlo vatre odgovara moći Sunca. Ferguson smatra da život u špilji predstavlja život koji je toliko udaljen od običnog osjetilnog života kao što je obični osjetilni život udaljen od misaonog života. Ono na što nas Platon upozorava je da špilja predstavlja ilustraciju našega stanja u pogledu obrazovanja i nedostatka obrazovanja. Ferguson tumači da se nedostatak obrazovanja ne odnosi na «život bez pouke, već na nešto dublje, život u kojemu smo obmanuti ljudskim sofisterijama».[47] Pritom se sofisterije odnose na prividno logične, namjerno izvučene ili iskonstruirane netočne konkluzije.[48] Ono što nam Platon želi reći jest da život u svjetlosti vatre u špilji moramo shvatiti kao da označuje cijeli osjetilni život. Ovakva metafora zahtijeva zaista jednu filozofsku raspravu. Nadalje, ovakav način razmišljanja bi činio dio misaonog svijeta, čije je napredovanje poput napredovanja moći gledanja kod oslobođenog zatvorenika. Kada je on dosegnuo stupanj pokušaja gledanja živih stvorenja izvan špilje, potom zvijezda, a na koncu samog Sunca, dospio je do najvišeg predmeta u vidljivu svijetu. Ross obrađuje ovu teoriju i definira dijalektiku kao put kada netko raspravom, bez pomoći ikojeg od osjetila, smjera na ono što svaka stvar zapravo jest i ne odustane prije nego što samim mišljenjem pojmi dobro samo po sebi. Taj put dolazi na sam kraj misliva svijeta. Okretanje zatvorenika od sjena prema slikama koje ih bacaju te prema svjetlosti vatre, uspon prema Sunčevu svjetlu i promatranje odraza i sjena stvari u svijetu Sunčeve svjetlosti, simboliziraju proučavanje matematičkih umijeća. Metafora špilje ima etičko značenje, pokazujući da nešto vodi ljude ne samo iz života osjetila životu uma, nego i iz života prepuštanja poluistinama i ljudskim konvencijama izravnome zrenju moralne istine. [49]

[47] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 69.
[48] http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11hXRk%3D (12/09/2020)
[49] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*, Zagreb, Kruzak, str. 70.

Slika 1. Mit o Platonovoj pećini [50]

Platonova metafora je način tumačenja razlike između osjetilnog svijeta i svijeta ideja. Okovani ljudi, koju su zatočeni i vide samo sjene, odraze na zidu pećine, su ljudi koji se u stvarnom životu zatvaraju i vjeruju samo u ono što vide i čuju. Takvi ljudi nisu ni voljni tragati za istinom, već su ograničeni i stvaraju od sebe robove vlastite zablude. Ovo ropstvo se može usporediti sa neznanjem – gdje je ropstvo metafora ljudskog neznanja. Kada čovjek ne pokušava otkriti ima li što 'iznad' njega, ostaje okovan za jedan jedini njemu poznati svijet i ne zna ni za što drugo. Ipak, kako su svi ljudi usmjereni znanju, čovjek teži spoznaji istine i izlazi iz pećine poznatog osjetilnog svijeta. Put prema spoznaji nije lak, ali to je ono što ga čini vrijednim, neizvjesnost, borba, znatiželja i upornost je ono što motivira ljude u potrazi prema izlazu iz pećine, do spoznaje. Put će biti trnovit, težak, strm i nepredvidljiv, ali na kraju čovjek ugleda svjetlo. To svjetlo za Platona predstavlja nešto nadosjetilno, jedan novi svijet, izvan sadašnjeg iskustvenog svijeta, to je svijet ideja. Kada se približimo svjetlu tj. svijetu ideja, počinjemo shvaćati našu razliku u stupnju znanja. Svjesni smo toga koliko smo malo ranije znali, dok smo bili zarobljeni u pećini. Kada napokon ostvarimo svoj cilj osjećamo se toliko slobodno i bogato znanjem. Ukoliko smo uspjeli doći do izlaza i svjetla, dužni smo pomoći onima koji su još uvijek zatvoreni.

Kada spoznamo svijet ideja, spoznali smo i najvažniju spoznaju – spoznaju dobra. Kada spoznamo dobro to ne znači da nastavimo prezirati sjene, nego da naučimo zatvorenike pećine prepoznati

[50] https://www.uniqorner.com/uploads/1/1/6/5/116582749/platocave_orig.jpg (17/08/2020)

istinu. Moraju naučiti razlikovati sjene od stvarnosti, ispravno postupati i stvoriti novi život. Ono što će nas najviše potaknuti na preokret je naša duša.

4. KRITIKE PLATONOVE TEORIJE

Aristotel je bio jedan od prvih kritičara Platona. Aristotel je bio grčki filozof, znanstvenik i polihistor (Stagira u Traciji, 384. pr. Kr. – Halkida, 322. pr. Kr.) koji je stupio u Platonovu Akademiju kao osamnaestogodišnji mladić i u njoj ostao dvadeset godina. Znamo da je Aristotel dugi niz godina bio Platonovim učenikom, pa zato i njegovo mišljenje otkriva tu pozadinu: premda je svojega učitelja visoko cijenio, još je više cijenio istinu i postupno se oslobađao platonizma, da bi ga napokon prevladao i izborio vlastitu perspektivu mišljenja. Središnje mjesto pritom pripada ontološkoj teoriji idejâ. Naime, za Platona ideje su opće strukture bitka, odvojene i izdvojene s one strane pojedinačnoga bića, i zato posjeduju bitak za sebe. Za Aristotela pak, obratno, sve su opće strukture prisutne u zbiljskome pojedinačnom biću i nemaju bitka za sebe. Odatle zacijelo proizlaze i neizbježne posljedice različnoga shvaćanja svih ostalih problema i područja – prirode, ljudske zajednice i umjetnosti.[51] Aristotel teoriju ideja kritizira upućivanjem na različite argumente koji su bili raširen u Akademiji. Smatra da platonizam na krivi način dokazuje dpostojanje oblika, da njegovi dokazi nisu uvjerljivi. Aristotel to argumentira činjenicom da iz nekih dokaza nužno ne slijedi nijedan zaključak, a iz nekih proizlaze oblici stvari za koje mislimo da ne postoje oblici. Jer prema argumentima iz postojanja znanosti, postojat će oblici svih stvari o kojima postoje znanosti. Prema argumentu *jedno nad mnogim*, postojat će oblici čak i negacija. Još jedan argument je da postoji neki predmet mišljenja čak i kada stvar propadne, jer će tad postojati oblici propadljivih stvari, jer imamo neku njihovu sliku. On tvrdi da analognim zaključivanjem, budući da se možemo sjećati propadljive pojedinačne stvari čak i nakon što prestane postojati, prema Platonovim načelima mora postojati neka ideja takve pojedinačne stvari. Platon bi sigurno rekao da tako argumentirati znači zanemarivati razliku između znanja općih istina i sjećanja. Dakle, «u slučaju znanja općih istina mi smo svjesni vječne povezanosti između entiteta koji su i sami vječni te stoga različiti od svake propadljive pojedinačne stvari».[52] U Aristotelovim iskazima vidi se da su platonisti prihvaćali ideje svih stvari o kojima se govori na općenit način te da je sam Platon kazao kako mnoge pojedinačne stvari imaju ista imena kao i oblici na osnovi sudjelovanja u njima.

Po svemu sudeći izgleda da ovdje imamo izričit dokaz odstupanja od nauka iz *Države* da postoji neka ideja koja odgovara svakome zajedničkom imenu. Ipak, moglo bi se kazati da je Aristotel,

[51] https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=3834 (20/08/2020)
[52] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 165.

tvrdeći da je Platon priznavao samo oblike prirodnih predmeta, Platona pogrešno protumačio. Možda je Platon ipak promijenio mišljenje? Kada se radi o slučaju pamćenja, svjesni smo neke pojedinačne stvari u kojoj su povezane određene općenitosti, no nismo svjesni da su one vječno povezane pa stoga nema razloga da pretpostavimo kako postoji neka kompleksna općenitost koja se sastoji od njih tako povezanih, tj. ideja propadljive stvari. Platon sigurno ni u jednom razdoblju nije tvrdio da postoji odvojena ideja koja odgovara svakoj propadljivoj pojedinačnoj stvari. Kada je Diogen Cinik rekao Platonu da vidi stol i vrč, ali ne i stolstvo i vrčstvo, Platon mu je odgovorio da je to zato što ima oči kojima se zamjećuju stol ili vrč, ali da nema um pomoću kojega se mogu vidjeti pojam ili ideju stola i vrča. Važan problem je nastao i kod odnosa između svijeta ideja i osjetilnog svijeta. Naime, problem odnosa između jednog i mnogih, koji se javlja kada pokušavamo razumjeti odnos između različitih ideja i objasniti izvođenje iz prvog principa, ponovno je pokrenut također i unutar područja objašnjenja odnosa koji postoje između samih ideja i razumnih stvari. Tumačenje njegovih odnosa u sferi ideja i razumnog svijeta su neki suvremenici i neki sljedbenici Platona pogrešno shvatili, što je toliko točno da Platon u *Parmenidu* cilja i dijelom opovrgava neke interpretacije koje podsjećaju na one održane čak i Aristotelovoj *Metafizici*.

Zapravo, Platon u svojim spisima iznosi različite perspektive o tome obzirom da potvrđuje da je između razumne i razumljive sfere odnos:

a) imitacije
b) sudjelovanja
c) zajednice
d) prisutnosti.

Platon je u *Fedonu* izričito rekao da su ti pojmovi kao jednostavne hipoteze na kojima on u potpunosti ne inzistira i na koje ne namjerava dati uvjerljivost konačnog odgovora; ono čime se bavio jednostavno je utvrdio da je ideja istina, uzrok razumnog, da je to načelo tih stvari, njihov razlog postojanja, njihov metafizički temelj i uvjet postojanja.[53]

Zato, potrebno je pobliže objasniti Platonove termine:

1. Osjetila su oponašanje ili *mimezis* razumljivog jer ga oponaša, premda mu nikada nije postalo jednako.

[53] Sir David Ross, 1998. Platonova teorija ideja. Zagreb, Kruzak, str. 167.

2. Osjetila, u mjeri u kojoj ostvaruju svoju bit, sudjeluju u razumljivom.
3. Može se reći da je osjetilno u komunikaciji s razumnim. Osjetilno je poteklo od razumnog.
4. Može se reći i da je razumno prisutno u osjetilnom u mjeri u kojoj je uzrok u posljedici, princip je u onome što je načelno, uvjet u onome što je uvjetovano.

Na taj način Platonova terminologija postaje jasna. Objašnjava pojam paradigme koji je za Platona model. Platon paradigmom određuje ulogu ideja u odnosu na osjetila koja ih oponašaju i skoro pa postaju njihova kopija. On izrazom paradigma označava ono što bi se suvremenim jezikom moglo nazvati normativna ontologija. Za primjer možemo uzeti zdravlje. Ideja zdravlja je paradigma jer izražava kako stvari ili postupci trebaju biti učinjeni i promovirati zdravlje. Također, ideja ljepote je paradigma jer izražava kako stvari formalno trebaju biti strukturirane da budu i postanu lijepe.[54]

[54]Giovanni Reale, 1990. *A History of Ancient Philosophy,* New York, SUNY Press, str. 61.

5. ZAKLJUČAK: GLAVNE ZNAČAJKE TEORIJE IDEJA

Ideje nisu promjenjive stvari, stvari koje se mogu podvrgnuti volji nekog tko upravlja njima; one su neovisna bića kojima se upravljač svemira mora prilagoditi. S druge strane, ideje ne možemo shvaćati ni tako kao da imaju neki *nisus* prema dobru; stvari mogu imati *nisus,* no općenitosti ne. Ideja dobra nam objašnjava postojanje i spoznatljivost svijeta ideja. [55]Posavec je sažeo Platonovu teoriju tvrdeći da «ideje nisu 'samoratio cognoscendi', tj. temelji spoznaje koji nam omogućuju da spoznamo stvari u njihovoj biti, nego su one isto tako 'ratio essendi'; one su sam bitak bića».[56] Ideje su ono što omogućuje spoznatljivost bića a i u isto vrijeme sam bitak bića. Dobro se pojavilo najprije samo kao temelj spoznaje bića, kako na strani mišljenja tako i na strani bića. Ako su, međutim, ideje koje proizlaze iz dobroga samo biće, tada je ideja dobra nešto još više. Ideja dobroga dakle, treba biti shvaćena kao nešto što predmetima koji se mogu spoznati daje istinu, što duši koja spoznaje daje moć spoznaje. Moramo je shvatiti kao uzrok našeg znanja i kao uzrok istine koju spoznajemo. Iako su sada i spoznaja i istina lijepe, ipak ćemo dobro učiniti ako povjerujemo da je ona još uvijek nešto drugo i nešto još ljepše, nego što su same istina i spoznaja. Kao što smo onda rekli da su svjetlost i osjetilo vida, doduše slični Suncu, ili da ipak nisu samo Sunce, tako i ovdje imamo pravo da te stvari, istinu i spoznaju smatramo kao slične dobru, ali ne bi bilo pravilno kad bismo jedno ili drugo smatrali za samo dobro, jer bit dobra treba cijeniti iznad ovoga.[57] Za Platona ideje nisu samo pojmovi u razumu, već nešto što realno i neovisno postoji izvan njega. Ideje se ne mogu saznati osjetilima s obzirom da su nevidljive, nego su shvatljive samo umu. Da bi došli do neke ideje moramo detaljno pretresti sve argumente vezane za neko pitanje. Tek tako se, pomoću dijalektike, možemo približiti ispravnom pojmu o nekoj stvari, čime istovremeno saznajemo njenu ideju. Ono što nas najviše zanima je spoznaja šta je pravda, vrlina, znanje, ljepota i usmjerimo vlastiti život.[58] Da je takvo saznanje moguće, Platon dokazuje preko primjera matematike, u kojoj imamo posla sa brojevima ili idealnim geometrijskim oblicima kojih nema u prirodi i osjetilnom iskustvu, a ipak su spoznatljivi. Mi možemo spoznati svijet ideja zato jer su sve ideje već sadržane (urođene) u duši, iako ih ona nije odmah svjesna. Međutim, potreban je napor mišljenja da bi osvijestile ideje koje su već bile u nama.

---

[55] Sir David Ross, 1998. *Platonova teorija ideja*. Zagreb, Kruzak, str. 41.
[56] Zvonko Posavec, 1972. Ideja dobra, *Politička misao: časopis za politologiju,* 9 (4), str. 421.
[57] Ibid., str 421.
[58] http://kif.filozofijainfo.com/platon-teorija-ideja/ (23/08/2020)

Po Platonu dok učimo polako se prisjećamo ideja koje postoje u našoj duši iz njezine predegzistencije, dok je boravila u svijetu ideja. To je istovremeno i argument za besmrtnost duše, jer ona sadrži ideje koje nisu stečene putem iskustva. Duša izvorno pripada svijetu ideja i zbog toga je besmrtna.[59] Ideje imaju trajnost koju danas pripisujemo prirodnim zakonima. One nisu isto što i fenomen, koji bi bio znanje o stvari, ali su objašnjenja fenomena. Ideje su znane kao statična egzistencija, dinamične su jedino kada izvršavaju svoju funkciju u umu. To možemo usporediti s Kantovim zaključkom da su njegove kategorije bez smisla, tj. pojmova prazne. Ideje su vječne supstance doista prisutne u objektima osjetila.[60]

[59] http://kif.filozofijainfo.com/platon-teorija-ideja/ (23/08/2020)
[60] J.A.Stewart, 1906. Plato's Doctrine of Ideas, Mind. 15 (60), str. 521.

LITERATURA

Cooper, J. M. (1997). *Plato Complete Works*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.

Cornford, F. M. (1927). *The Athenian Philosophical Schools*. Cambridge Ancient History, VI, 310–332.

Galović, D. (2017)., *Platonov Timej*, Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, Odsjek za filozofiju.

Kokić, T. (2015). *Pregled Antičke filozofije*. Zagreb: Naklada Breza.

Koloman, Zovko, (1996). *Fedon*, Zagreb: Naklada Jurčić.

Kraut, R. (1992). *The Cambridge Companion to Plato,* Cambridge: Cambridge University Press.

Pavlović, Vihar, (2002). *Država*, Beograd, Beogradski izdavačko-grafički zavod.

Posavec, Z. (1972). Ideja dobra, *Politička misao: časopis za politologiju,* 9 (4), 415-425.

Reale, G. (1990). *A History of Ancient Philosophy*, New York: SUNY Press.

Ritter, C. (1910). *Neue Untersuchungen über Platon*, Munchen: Beck.

Ross, D. (1998). *Platonova teorija ideja*, Zagreb: Kruzak.

Stewart, J. A. (1906). Plato's Doctrine of Ideas, *Mind*, 15 (60), 519-527.

Zeller, E. (1969). *Outlines of the History of Greek Philosophy*. New York: Meridian Books.

Zovko, J. (1996). *Fedon*, Zagreb: Naklada Jurčić.

INTERNETSKE POVEZNICE:

https://www.uniqorner.com/uploads/1/1/6/5/116582749/platocave_orig.jpg

https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=3834

http://kif.filozofijainfo.com/platon-teorija-ideja/

http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11hXRk%3D

SAŽETAK

Ovaj rad ima za zadatak prikazati Platonovu teoriju ideja. Platon je prvi od sistemskih filozofskih pisaca koji je na Zapadu započeo promišljanje pisanje širokog raspona tema koje su i danas aktualne. Prikaz teorije ideja u ovom radu započinje kroz tumačenje njezine pojave u dijalozima u *Fedon* i *Država*, a onda kroz kritike teorije ideja kako se nalazi u relevantnih povjesničara antičke filozofije. Za Platona su ideje vječne i nepromjenjive, a osjetna bića promjenjiva i nesavršena te postoje samo po sudjelovanju u idejama. Platon je sva svoja izlaganja pisao u obliku dijaloga koji nije samo razgovor između sudionika nego i način dolaženja do istine. Platonovi dijalozi igraju veoma važnu ulogu za tumačenje njegove teorije o idejama. Kroz njih se približavamo Platonovom načinu razmišljanja i viđenju svijeta. Platonov dijalog *Fedon* ubrajamo u najznamenitija ostvarenja ljudskoga duha te u njemu pojam ideje ima važnu ulogu. Jedna od važnih činjenica koja se iznosi u *Fedonu* je da ideje ne možemo spoznati uporabom ikojega od osjetila, nego čistim mišljenjem. *Država* je također jedno od temeljnih Platonovih djela, koje predstavlja prikaz Platonovog razmišljanja kao idealističkog utopista. Tema *Države* je ideja pravednosti i dobra, a država se koristi iz metodoloških razloga kao uvećani pojedinac. Naposlijetku, kada govori o ideji dobra, Platon tvrdi da je ona potrebna pravednosti i drugim vrlinama jer se mogu u potpunosti spoznati samo u svjetlu nečega što je više od njih samih.

Ključne riječi: Platon, ideje, ideja dobra , *Fedon* , *Država*, mit o pećini, dijalozi

ABSTRACT

This paper aims to present Plato's theory of ideas. Plato was the first of the systemic philosophical writers in the West to start thinking about writing a wide range of topics that are still relevant today. The presentation of the theory of ideas in this paper begins through the interpretation of its appearance in the dialogues in *Fedon* and *The State*, and then through the critiques of the theory of ideas as found in the relevant historians of ancient philosophy. For Plato, ideas are eternal and unchangeable, and sentient beings are changeable and imperfect, and exist only by participating in ideas. Plato wrote all his presentations in the form of a dialogue that is not only a conversation between the participants, but also a way of coming to the truth. Plato's dialogues play a very important role in interpretation of his theory of ideas. Through them we approach Plato's way of thinking and seeing the world. Plato's dialogue *Fedon* is one of the most remarkable achievements of the human spirit where the notion of idea plays an important role. One of the important facts stated in *Fedon* is that we cannot know ideas by using any of the senses, but by pure thought. *The State* is also one of Plato's fundamental works, representing Plato's thinking as an idealistic utopian. The theme of the state is a good idea, and the state is used for methodological reasons as an enlarged individual. Finally, when he speaks of the idea of good, Plato argues that it is necessary for justice and other virtues because they can be fully realized only in the light of something greater than themselves.

Key words: Plato, ideas, idea of good, *Fedon, The State*, Plato's cave, dialogues

PRILOZI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ana Galić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice talijanskog jezika i književnosti i filozofije , izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mojega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 25.09.2020.

Ana Galić

Potpis

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U SPLITU

Student/Studentica: Ana Galić

Naslov rada: Platonova teorija ideja

Znanstveno područje: Antička filozofija

Znanstveno polje: Filozofija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): izv. prof. dr. sc. Tonći Kokić

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): /

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): /

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 25.09.2020.

Potpis studenta/studentice: Ana Galić